

**ERIKA
THIJS
BELEIDSVERKLARING
2009**

1. Welzijn midden de mensen.....7

COLOFON

EEN UITGAVE VAN
Erika Thijs, gedeputeerde

COÖRDINATIE
kabinet gedeputeerde Erika Thijs

REDACTIE
Nathalie Princen, Miet Vandersteegen, An Janssen

EINDREDACTIE
Erika Thijs

GRAFISCH ONTWERP, TYPOGRAFIE & COVERBEELD
Dion Boodts – Grafische producties,
Informatie & Onthaal, provincie Limburg

FOTOGRAFIE
Robin Reynders – Grafische producties,
Informatie & Onthaal, provincie Limburg
Luc Daelemans
Minne Daelemans
Julien Hameis

LETTERTYPES
Auto2 (*Underware*), Fresco (*Fred Smeyjers*)

1.	Welzijn midden de mensen	7
1.1.	Inclusie	7
1.1.1.	Extra keuzemogelijkheden voor Limburgers	10
1.1.2.	Toegankelijkheid in Limburg vergroten	11
1.1.3.	'Empowerment' van de Limburger	12
1.2.	Levenskwaliteit	13
1.2.1.	Preventief gezondheidsbeleid	13
1.2.2.	Initiatieven in de geestelijke gezondheidszorg	16
1.2.3.	Gezond ouder worden	17
1.3.	Ondersteuning van de actoren	18
1.3.1.	Ondersteuning van sociale beleidsplanning: "Kennis is Kracht"	19
1.3.2.	Sectorale en intersectorale netwerkvorming, methodiekontwikkeling en samenwerking	19
1.4.	Participatie	24
1.4.1.	Beleidsparticipatie via survey-onderzoek: "Kennis geeft Kracht"	24
1.4.2.	Actief Participeren in de samenleving geeft zin aan het leven	28
1.4.3.	Participatie in welzijnsorganisaties en hulpverlening	29
1.5.	Duurzaamheid en solidariteit	31
1.5.1.	Solidariteit en duurzaamheid kort bij de deur	31
1.5.2.	Mondiale solidariteit en duurzaamheid	34

1. Welzijn midden de mensen

Het provinciale welzijnsbeleid is gebaseerd op de definitie van welzijn zoals geformuleerd door professor Herman Baert. Welzijn is een voortdurend na te streven toestand waarbij elkeen maatschappelijk de kansen krijgt en kan grijpen, om erbij te horen en zich te ontplooiën. Erbij horen wil zeggen dat men een volwaardige rol en verantwoordelijkheid in de samenleving kan opnemen. De bedoelde ontplooiing betreft de verschillende facetten van iemands bestaan en de sociale grondrechten : de lichamelijke conditie, de psychische gezondheid, de relaties met anderen, de deelname aan de samenleving in alle mogelijke facetten, het materieel menswaardig levenspeil, de zingeving aan het leven, ...

Via eigen initiatieven, door middel van samenwerking met lokale overheden en partners uit het sociale middenveld en door informatievergaring en -verstrekking krijgt het Limburgse welzijnsbeleid vorm. Het aspect gender moet als een rode draad door het welzijnsbeleid lopen. Het Limburgse welzijnsbeleid voor 2009 wordt uitgetekend door aan de vijf strategische doelstellingen een overzicht van nieuwe beleidskeuzes en acties te koppelen. Per doelstelling geven we een overzicht van nieuwe beleidskeuzes en acties. Tenzij anders vermeld, verandert tegenover 2008 niets aan de reguliere, dagelijkse werking van de directie Welzijn.

1.1. Inclusie

Strategische doelstelling 1. Het provinciale welzijnsbeleid is erop gericht om alle Limburgers, en vooral zij die deel uitmaken van maatschappelijk kwetsbare groepen, te versterken en te ondersteunen bij hun deelname aan, toegang tot en keuzes in het maatschappelijke leven.

1.1.1. Extra keuzemogelijkheden voor Limburgers

Rusthuiswoongelegheden. De uitdaging 'grijze haren, gouden kansen' vertaalt zich naar een inhaalbeweging in de Limburgse rusthuissector. De impulsen om bijkomende rusthuisbedden te creëren, werpen hun vruchten af. Bij het Vlaams Infrastructuurfonds voor Persoonsgebonden Aangelegenheden (VIPA) kan de sector subsidies aanvragen voor de bouw of renovatie van een rusthuis. Tijdens de laatste drie jaren werden er voor 2 489 nieuwe rusthuisbedden subsidieaanvragen ingestuurd vanuit Limburg. 927 bijkomende rusthuisbedden en 1 562 vervangingsnieuwbouw.

De sector is op kruissnelheid. De ondersteuning vanuit het provinciebestuur door middel van het Koepelplan, dat voortdurend geactualiseerd wordt, en het invoeren van adviescheques voor de opmaak van plannen tot realisatie zijn hier niet vreemd aan. Toch was een extra impuls nodig om de vooropgestelde 1900 rusthuiswoongelegheden te realiseren. Daarom wordt een extra impuls gegeven door een financieringstoelage per bijkomende rusthuiswoongelegheden van € 6500 vanuit Limburg Sterk Merk (LSM) toe te kennen. Voor die initiatiefnemers die aan extra kwaliteitsvoorwaarden voldoen, is een extra toelage van € 1000 per bijkomende rusthuiswoongelegheden voorzien. Dit alles tot de 10 miljoen euro besteed is. De evolutie zal op de voet gevolgd worden.

Zorgregie voor personen met een handicap. De strijd tegen de wachtlijsten en het optimaliseren van de zorgregie in de sector handicap vormt een specifieke uitdaging. Het Regionaal Overlegnetwerk Gehandicaptenzorg (ROG) zal nauw samenwerken met het Limburgse Coördinatiepunt Handicap om het proces van zorgvraagregistratie, zorgbemiddeling, zorgafstemming en zorgplanning zo efficiënt en transparant mogelijk te laten verlopen. Bovendien staat een studiedag over zorgvernieuwing op het programma om alle betrokkenen en de doelgroep zelf beter te informeren over nieuwe tendensen en ontwikkelingen. Vanaf 2009 worden de limburgfondsmiddelen voor 'crisisopvang' afgestemd op de middelen die vanuit Vlaanderen worden ingezet.

Kinderopvang. De nood aan voldoende betaalbare en kwaliteitsvolle kinderopvang blijft groeien, net als de vraag naar flexibiliteit. Samen met de partners Provincie Limburg Training en Opleiding (PLOT) en Centrum voor Volwassenenonderwijs (VSPW) heeft de Provinciale Commissie Buitenschoolse Opvang (PCBO) in juli 2008 een erkenning gekregen als testcentrum Ervaringsbewijs Begeleider Buitenschoolse Kinderopvang. Het ervaringsbewijs is een kwaliteitsbewijs om schoolgaande kinderen op te vangen. Het PCBO zal met de IBO's samenwerken om de kwaliteit en de veiligheid in de

kinderopvang te verhogen, maar zal ook nieuwe denkpistes uitwerken om op de nieuwe maatschappelijke noden in te spelen.

Woonwagengewoners. Het Limburgs Ruimtelijk Structuurplan van 2003 legt de gemeenten en kleinstedelijke gebieden op om bijkomende standplaatsen voor woonwagengewoners te creëren tegen 2010. Het Provinciaal Integratiecentrum (PRIC) ontwikkelde in het verleden materiaal om de gemeentebesturen te ondersteunen voor het beheer van woonwagenterreinen en de communicatie met omwonenden. Het materiaal wordt geëvalueerd en geactualiseerd om, samen met de betrokken gemeenten, te komen tot een succesvolle strategie om op middellange termijn de extra terreinen te realiseren.

1.1.2. Toegankelijkheid in Limburg vergroten

De toegang tot het maatschappelijke leven vergemakkelijken is een opdracht die het provinciebestuur opneemt.

Kortverblijf. In 2007 ging de website www.limburg.be/kortverblijfonline van start. Dit is de Limburgse elektronische zoekmachine voor een kamer kortverblijf. Mantelzorgers en hulpverleners kunnen op eenvoudige wijze de vrije plaatsen kortverblijf in hun omgeving of in de provincie opzoeken. Ze kunnen ook een optie nemen op een vrije kamer. Door het succes van de site was er al snel interesse van de andere provincies. De onderhandelingen zijn aangevat en in 2009 moet het mogelijk zijn om op dezelfde wijze een kortverblijf te vinden in heel Vlaanderen. Vooral voor de Limburgers die aan de provinciegrenzen met Vlaams-Brabant en Antwerpen wonen, betekent dat een enorme vooruitgang in de zoektocht naar een kortverblijf.

Steunpunt Toegankelijkheid. In de begroting zijn aparte werkingsmiddelen voorzien voor het Steunpunt Toegankelijkheid dat de volgende acties zal ondernemen:

- Het vervolgproject Webtoegankelijkheid *Anysurfer* voorziet in de mogelijkheid om een toegankelijkheidsaudit te laten uitvoeren van gemeentelijke websites. Het project wordt eind 2009 afgesloten met de bekendmaking van de resultaten en de label-uitreiking voor de geslaagde deelnemers.
- In samenwerking met vzw Intro werken we verder aan de toegankelijkheid van evenementen. We zullen *toegankelijkheidskits* ter beschikking stellen van organisatoren.
- *'Gemak hoeft niet duur te zijn'* is de titel van een interactieve lezing Universal Design. Het Provinciaal Steunpunt Toegankelijkheid organiseert die lezing in samenwerking

met VormingPlus. De nadruk ligt vooral op de vraag: waar let ik op als ik een gebruiksvoorwerp koop of een ruimte in mijn woning inricht?

Interculturalisering. In het nieuwe meerjarenplan van het Provinciaal Integratiecentrum (PRIC - periode 2009-2014) ligt de focus op interculturalisering. Organisaties en voorzieningen moeten immers toegankelijk zijn voor iedereen: mannen en vrouwen, allochtonen, woonwagenbewoners en vluchtelingen. Het PRIC richt zich met advies, vorming, ondersteuning en projecten tot de diverse sectoren als onderwijs, zorg en welzijn in de diensten en directies van het provinciebestuur zelf.

Allochtone kinderen en jongeren lopen een groot risico op onderwijsachterstand. Het PRIC neemt in de Kansensbank Onderwijs de specifieke aandachtspunten op voor de allochtone kinderen en hun ouders, met bijzondere aandacht voor de communicatie tussen allochtone ouders en de scholen.

Communicatie. De directie Welzijn zal ook in 2009 diverse brochures, folders en affiches verspreiden naar aanleiding van activiteiten, nieuwe methodieken en bestaande dienstverlening.

1.1.3. 'Empowerment' van de Limburger

In de werking van de directie Welzijn staat 'empowerment' centraal. Initiatieven om de eigen kracht van de cliënt te verhogen, leiden tot de volgende engagementen voor 2009.

- In 2008 steunde de provincie de oprichting van een *pool* ondersteuners voor de verenigingen waar armen het woord nemen. Zij helpen de verenigingen om hun stem krachtiger te laten klinken. Voor mensen in armoede blijft het moeilijk om opnieuw vertrouwen te krijgen in zichzelf en hun lotgenoten, in ondersteuners en beleidsmensen. Ook in 2009 wordt de ondersteuning verdergezet met het Regionaal Instituut voor Maatschappelijk Opbouwwerk (RIMO) als partner.
- Via een samenwerking tussen het provinciebestuur, vzw Pedagogische Advies en Stimuleringen Integrale Jeugdhulp kunnen gezinnen met kinderen tot 18 jaar via een *Eigen Kracht Conferentie* (EKC) hun zorgen en problemen in eigen beheer aanpakken, samen met een onafhankelijke coördinator. Dat is een heel nieuwe ontwikkeling op hulpverleningsvlak. In het voorjaar van 2009 vindt hierover een minicongres plaats.
- In 2009 zullen de methodieken waarbij cliëntparticipatie centraal staat extra onder de aandacht van het doelpubliek worden gebracht. Naast professionele dienstverleners moeten ook cliënten immers kennis kunnen nemen van nieuwe mogelijkheden om zelf actief mee te denken en te handelen in het dienstverleningsproces. Zo zal

- informatie over het *lokaal cliëntoverleg* (LCO) uitgebreid worden verspreid onder cliënten, welzijnsactoren, doorverwijzers en beleidsinstanties.
- Binnen de geestelijke gezondheidszorg wil de provincie de uitbouw van cliëntenraden stimuleren. De werkgroep Cliëntenparticipatie van het overlegplatform in de geestelijke gezondheidszorg (SPIL) heeft de randvoorwaarden voor dergelijke cliëntenraden opgesteld. Ook persoonlijke bewindvoerders kunnen de eigen kracht van de cliënt verhogen. Er is nood aan een specifieke opleiding en coaching.
  - Onderzoek toont aan dat gezondheidspreventie nauwelijks tot bij kansarme groepen geraakt. Daarom gaan we deze groepen het komende jaar betrekken bij onder meer de strijd tegen overgewicht via het project *Kilowijken* en het project *24 uur niet roken*.
  - Onderzoek leert dat allochtone personen met psychische problemen minder gemakkelijk de weg vinden naar de geestelijke gezondheidszorg. Daarom hebben het Provinciaal Integratiecentrum en SPIL een aantal initiatieven genomen voor familieleden van allochtone patiënten.

1.2. Levenskwaliteit

Strategische doelstelling 2. Het provinciale welzijnsbeleid wil via impulsen, zelfontplooiing en vrije tijd, een hoge levenskwaliteit garanderen voor elke Limburger.

1.2.1. Preventief gezondheidsbeleid

Regelmatig bewegen maakt weerbaarder tegen ziektes, vermindert de kans op hart -en vaatandoeningen en verlicht de symptomen van diabetes, astma en stress. Wie beweegt, verbruikt meer calorieën, wat helpt om het lichaamsgewicht onder controle te houden. Bewegen is goed voor lichaam en geest. Toch blijkt dat te weinig Limburgers voldoende bewegen.

Stappentellers. In 2008 lanceerden we onder de noemer *Limburg Beweegt* een groot-schalige campagne waarbij we 10 000 stappentellers verdeelden. De campagne was een succes. Verschillende gemeenten organiseerden acties die hun inwoners stimuleerden om meer te bewegen.

Gezien het grote succes en de blijvende vraag, zal het project in 2009 worden verdergezet. De focus wordt dit jaar gelegd op het onderwijs, onder het moto *Jong geleerd, oud gedaan*. We zullen in overleg met de onderwijssector nagaan op welke manier de

stappentellers een plaats kunnen krijgen in de lessen. Ook lokale besturen en verenigingen die volgend jaar een beweegproject willen organiseren, kunnen nog gebruikmaken van de stappentellers.

Borstkanker. De deelname aan borstkankerscreening steeg in Limburg van 44,77 % bij de start van het programma naar 55,9 % in 2007. Een aantal Noord-Limburgse gemeenten scoren met een deelname van ongeveer 70 % bij de beste van Vlaanderen! Toch is er nog werk aan de winkel. De campagne *Laat naar je borsten kijken* spoort vrouwen aan om deel te nemen. In 2009 staat de reizende Vlaamse tentoonstelling over borstkankerscreening gedurende vier maanden opgesteld in onze provincie. In januari wordt ze in primeur voorgesteld in het provinciehuis. Om zoveel mogelijk vrouwen te stimuleren om een bezoek te brengen aan de tentoonstelling, werd een aantrekkelijk programma met nevenactiviteiten uitgewerkt: *ladies@*.

Tabakspreventie. Uit de Gezondheidsenquête van 2004 blijkt dat 28 % van de Belgische bevolking rookt. Tabak blijft ook bijzonder populair bij de minder hoog opgeleide bevolkingsgroepen en mensen in armoede. Tabakspreventie alleen blijkt niet voldoende om de oorzaken van het tabaksgebruik weg te nemen.

Uit een rondvraag binnen het Limburgse LOGO (Lokaal GezondheidsOverleg) in de stuurgroep Maatschappelijke Achterstelling, blijkt dat de doelgroep vraagt naar een werking rond tabakspreventie. Naast het Vlaamse project *24 uur stoppen met roken* wordt een aangepaste rookstopcursus ontwikkeld voor de doelgroep maatschappelijk achtergestelden.

1.2.2. Initiatieven in de geestelijke gezondheidszorg

In nauwe samenwerking met het overlegplatform in de geestelijke gezondheidszorg (SPIL), het Limburgs Platform Verslaafden (LPV) en de lokale gezondheidsoverlegnetwerken (LOGO's) ondersteunt het provinciebestuur diverse initiatieven in de geestelijke gezondheidszorg. Voor 2009 wordt extra aandacht gegeven aan de volgende items:

- De *KOPP-KOAPP-problematiek* (kinderen van ouders met een psychiatrisch probleem – afhankelijkheidsprobleem). Naar schatting kampen 225 000 mensen in Vlaanderen met psychiatrische problemen en nog een grotere groep met een afhankelijkheidsprobleem. Onderzoek heeft uitgewezen dat minstens één op drie kinderen van een ouder met een psychiatrische problematiek, zelf een stoornis ontwikkelt. Het is nodig om extra aandacht te besteden aan deze kwetsbare doelgroep. De KOPP-tele-

foon bestaat reeds een aantal jaren en er wordt samen met deskundigen uit de geestelijke gezondheidszorg vorming rond KOPP aangeboden. We zullen in de komende jaren een structurele inbedding en coördinatie voorzien voor de KOPP-KOAPP-werking in onze provincie.

- Het project *Welbevinden op School* (WOS). Het project wordt uitgebreid naar het secundair onderwijs. Gezien de complexiteit van het secundair onderwijs zal de werkmap eerst worden herwerkt, in samenwerking met een aantal Limburgse pilotscholen uit het gewoon en buitengewoon secundair onderwijs. Vzw Leef-sleutels is sinds de ontwikkeling van lessenspakketten rond preventie van depressie bij kinderen een vaste partner.
- *Pesten*. Al meer dan 10 jaar biedt de provincie vorming en educatieve materialen aan (onder meer een Pestkoffer) aan scholen om pestgedrag aan te pakken. Maar pesten stopt niet bij de schoolpoort. Daarom gaat de provincie, samen met PCBO, initiatieven ontwikkelen voor de buitenschoolse opvanginitiatieven (IBO's) en de door scholen georganiseerde voor- en naschoolse opvang.
- Projecten inzake vormingsinitiatieven en preventieve acties in scholen rond omgaan met dood en rouw en seksueel misbruik.
- In 2008 startten het Centrum voor Alcohol en andere drugspreventie (CAD) en Katarsis met steun van de provincie en het Limburgs Platform Verslaving (LPV) het project *Vroeginterventie*. Het project wil ook in 2009 beginnende minderjarige druggebruikers via vorming in groep begeleiden naar alternatieven voor druggebruik.

1.2.3. Gezond ouder worden

Seksualiteit. Een actueel thema in onze vergrijzende samenleving is dat intimiteit en seksualiteit (zowel hetero-, bi- als homoseksualiteit) op latere leeftijd onzichtbaar blijven. De provincie Limburg is in het verleden al actief geweest rond het thema ouderdom en seksualiteit. De nog steeds populaire infobrochures *Wat met intimiteit na 55 jaar?* zijn daar de beste bewijzen van.

In samenwerking met de Provinciale Hogeschool zal de provincie werken aan een nieuw project over intimiteit en seksualiteit. De doelstelling is om naast de medische aspecten ook de emotionele, sociale en culturele dimensie van seksualiteit en intimiteit op de kaart zetten, met specifieke aandacht voor de verschillen tussen mannen en vrouwen.

Naar aanleiding van het project worden twee nieuwe publicaties aangemaakt:

- Een brochure die de seksuele gevoelens van ouderen en hun behoefte aan intimiteit een plaats geeft in de maatschappij, in het leven van de ouderen zelf en in hun omgeving.

- Een academische publicatie in boekvorm met bijdragen over intimiteit en seksualiteit van specialisten uit verschillende onderzoeksdisciplines. Op die manier wordt er doorgedrongen in de opleidingen zodat studenten een goed, mooi en correct beeld krijgen van de seksualiteit en intimiteit van ouderen.

De publicaties worden voorgesteld tijdens een conferentie die simultaan verloopt voor professionelen en ouderen.

Ouderenmis(be)handeling. De Vlaamse overheid sloot een convenant Ouderenmis(be)handeling af met de vijf Vlaamse provincies.

Om concreet een antwoord te bieden op interventievragen ouderenmis(be)handeling van Limburgse casussen die gemeld zijn bij het Vlaams Meldpunt, wordt een extra bedrag van 25.000 euro ingeschreven in de begroting. Met die middelen wordt een ont-haalwerking opgezet voor casussen ouderenmis(be)handeling in samenwerking met de Centra Algemeen Welzijnswerk (CAW's) 't Verschil en Sonar. Vzw Listel past het Limburgse stappenplan ouderenmis(be)handeling aan en organiseert het multidisciplinair overleg bij casussen met meervoudige problemen.

Kanker. Om een beter zicht te krijgen op de evolutie van kankers bij oudere patiënten, voert Likas, samen met het Oncologisch Centrum Limburg, een cohortstudie uit van kankerpatiënten ouder dan 70. Via de studie wil men de behandeling en verzorging doel-gerichter afstemmen op de evoluties, de noden en mogelijkheden van de patiënt.

1.3. **Ondersteuning van de actoren**

Strategische doelstelling 3. Het provinciale welzijnsbeleid brengt actoren uit de brede welzijnssector en lokale besturen samen en draagt bij tot de randvoorwaarden in functie van een diensten- en zorgaanbod dat tegemoetkomt aan de noden en behoeften.

De provinciale directie Welzijn heeft een specifieke deskundigheid en een eigen verantwoordelijkheid op het intermediaire bestuurs- en beleidsniveau. Ze streeft naar een goed inzicht in de noden en verwachtingen van de volledige Limburgse bevolking. Via haar schakelfunctie tussen de beleidsniveaus wil het Limburgse welzijnsbeleid een actieve en innoverende partner zijn van de lokale besturen en het maatschappelijk middenveld. Het provinciebestuur wil partners in het welzijnslandschap samenbrengen en de samenwerking stimuleren door knowhow ter beschikking te stellen en vernieuwende samenwerkingsinitiatieven te ondersteunen.

1.3.1. **Ondersteuning van sociale beleidsplanning: “Kennis is Kracht”**

De studiecél van de directie Welzijn ondersteunt gemeentebesturen, OCMW's en welzijnsactoren in hun planningsopdracht. Ze doet dat door kwaliteitsvol, actueel en kant-en-klaar cijfer- en studiemateriaal aan te reiken en door er duiding en vorming bij te geven. Zo kunnen de sociale beleidsplanners hun plannen baseren op gefundeerde omgevingsanalyses.

Met de Welzijnsmonitor reikt de Studiecél een cijferkorf van een 100-tal indicatoren aan. Die indicatoren geven een globaal zicht op de demografische en sociaal-economische context, sociale uitsluiting in verschillende levensdomeinen en de situatie van specifieke doelgroepen.

De Welzijnsmonitor wordt stelselmatig aangevuld met aparte cijferkorven ter ondersteuning van specifieke beleidssectoren. De voorbije twee jaar ging het om cijferkorven met demografische gegevens, gegevens over minderheden, cijfers over jeugd, wonen en gegevens over kinderopvang. Staan op til: een korf met cijfers over onderwijs(kansen), een vernieuwde cijferkorf met ouderenzorggegevens, een cijferkorf met data over bestaansonzekereren en een korf met cijfers over personen met een handicap. Alle gegevens van de Studiecél zijn online terug te vinden op www.limburg.be/studiecél.

1.3.2. **Sectorale en intersectorale netwerkvorming, methodiekontwikkeling en samenwerking**

De provincie biedt welzijnsorganisaties en lokale besturen een forum aan om van gedachten te wisselen, problemen te analyseren en oplossingen uit te werken. Voor zover dat binnen de bevoegdheden van een intermediair bestuur valt, staat het provinciebestuur zelf in voor de oplossing van tijdelijke problemen in de hulpverlening of ondersteunt het projecten die dat doen.

Intrafamiliaal Geweld. Eind 2007 won de provincie Limburg de Belgische prijs voor veiligheid en criminaliteitspreventie. Als gevolg daarvan participeert de provincie aan het Europese project *Domestic Violence tackled intersectorally*. Op die manier wordt de werking van de Limburgse denktank Intrafamiliaal Geweld verder verspreid als *good practice* binnen Europa. Limburgse partners uit politie, justitie en algemeen welzijnswerk kunnen op die manier de volgende jaren verder samenwerken. Ook de financiering van de onthaalpunten partnergeweld van de Centra voor Algemeen Welzijnswerk kan verder worden uitgebouwd.

Voorts worden vanaf februari 2009 maandelijkse vormingen inzake bemiddeling

gehouden met vertegenwoordigers van bovenvermelde partners. De werkgroep Preventie zal een aantal preventieve activiteiten ontplooiën in de loop van 2009.

Crisishulpverlening. De directie Welzijn geeft inhoudelijke en logistieke ondersteuning aan het Limburgs Steunpunt OCMW's (LSO) met haar werkgroepen, het overleg binnen het Platform algemeen welzijnswerk (PAWL), het Maatschappelijk Opbouwwerk en het Regionaal Welzijnsoverleg (RWO). Eén van de belangrijke thema's waaraan aandacht werd besteed, is de nood aan crisispvang.

Onderdak en een goede begeleiding vinden voor mensen in crisissituaties is een complex probleem waar alle welzijnssectoren mee te maken krijgen. Twee jaar inventaris, onderzoek en overleg hebben geleid tot een actieplan Crisishulpverlening, opgevoerd door een intersectoraal samengestelde stuurgroep. Dat plan is ondertussen besproken en aangevuld via de provinciale sectoriële overlegplatforms. De studiedag in december 2008 was een eerste stap om het actieplan verder te concretiseren zodat op termijn niemand in een crisissituatie nog in de kou moet blijven staan.

Jongerenwelzijn. In 2008 werd de werking van het Provinciale Steunpunt Opvoedingsondersteuning (PSO) verder uitgebouwd en werd gestart met ondersteuning aan regionale samenwerkingsverbanden. Het welzijnsoverleg in Noord-Limburg werd als pilootproject ondersteund en er vonden verkennende gesprekken plaats voor het opstarten van initiatieven in West-Limburg, het Maasland en Midden-Limburg. In 2009 zullen de projecten vorm en inhoud krijgen.

Gedurende drie jaar kon het project *Centrale Wachtlijstwerking* van de voorzieningen in de Bijzondere Jeugdbijstand rekenen op een provinciale subsidie. Door de lancering van een sectoroverschrijdende 'toegangspoort' in het kader van Integrale Jeugdhulp, zou de Vlaamse ondersteuning aansluiten op de projectsubsidie. Onlangs deelde de minister mee dat de lancering verschoven is tot begin 2010. Om de Limburgse 'good practice' niet verloren te laten gaan, ondersteunt het provinciebestuur het project tot 2010 met een nominatieve subsidie.

Lokaal Sociaal Beleid. In het kader van het convenant met de Vlaamse Regering inzake Lokaal Sociaal Beleid ondersteunt het provinciebestuur de samenwerking van lokale welzijnsactoren. We willen ook de gemeentelijke welzijnsdiensten betrekken bij het provinciale welzijnsbeleid. De bedoeling is om een aantal goede praktijkvoorbeelden in de kijker te zetten. Het experiment van het HOW (Regionaal Welzijnsoverleg Hasselt), dat een 'virtueel sociaal huis' probeert te realiseren, is hier één van.

Centre of Excellence. Als partner in het Interreg-project *Euregio for All* (EFA) werkt de provinciale dienst Handicap vanaf 2009 mee aan de creatie van een *Centre of Excellence*. Dit is voorlopig nog een virtueel expertisecentrum, maar door lokale innovatieve projecten in de regio's zal het *Centre of Excellence* aangevuld worden met tools, websites, databanken, methodieken, publicaties en vormingspakketten die nadien door alle partners kunnen worden gebruikt.

Samenwerking Psychiatrische Initiatieven Limburg (SPIIL). Het provinciebestuur is nauw betrokken bij de werking van het overlegplatform in de geestelijke gezondheidszorg SPIIL. Daardoor is er een vlotte samenwerking met aanverwante sectoren zoals personen met een handicap, ouderen, allochtonen of crisishulpverlening. Er vindt afstemming en samenwerking plaats rond methodieken die in verschillende sectoren worden gehanteerd maar hetzelfde uitgangspunt hebben, zoals lokaal cliëntoverleg (gestart vanuit de OCMW's) en therapeutische projecten of transversaal overleg (werkvormen binnen geestelijke gezondheidszorg).

Verslaving. Via samenwerking met het Limburgs Platform Verslaving (LPV), het coördinatieplatform van preventie- en hulpverleningsdiensten actief in de verslaafdenzorg, werden in 2008 heel wat acties opgezet die verderlopen in 2009. Zo bezorgde het Centrum voor Alcohol en andere Drugproblemen (CAD) *Handvatten voor een lokaal gokbeleid* en een hieraan gekoppeld actieplan aan de Limburgse gemeenten die op dat terrein nog niet actief waren.

Ouderenzorg. Bijkomende rusthuisbedden en de groei van professionele zorg in de thuiszorg doen de vraag naar zorg handen stijgen. Binnen de Limburgovereenkomst werken verschillende partners aan specifieke projecten binnen de ouderenzorg om te zorgen voor een grotere instroom en latere uitstroom van personeel

- Ecol, het Expertisecentrum Ouderenzorg Limburg, is een samenwerkingsverband tussen de hogescholen KHLim, PHL en Xios. Het biedt ook in 2009 betaalbare vormen op maat aan in de rusthuissector.
- Looa, het Limburgs Overleg Onderwijs en Arbeid, heeft een stage-instrument ontwikkeld dat het zorgopleidingsaanbod van scholen in het secundair onderwijs beter afstemt op de vraag van de rusthuizen. Het instrument zal in 2009 breed worden geïmplementeerd in de verschillende schoolnetten.
- De VDAB zal ook in 2009 een bijkomende ingroeicursus *Social Profit* en een extra terugkeercursus voor verzorgenden aanbieden.
- De imagocampagne rond werken in de ouderenzorg wordt in 2009 voortgezet. Speci-

fieke acties om de instroom van nieuwe studenten en personeel te vergroten worden uitgevoerd, met de nodige aandacht voor de verschillen tussen mannen en vrouwen. Ook campagnes voor een positieve beeldvorming rond ouderenzorg bij het bredere publiek worden voortgezet.

Mantelzorg. Al jaren voert de provinciale dienst Ouderen een actief ondersteuningsbeleid voor mantelzorgers. De jaarlijks druk bezochte ontmoetingsdag *Mantelzorgers in de kijker* en het project *Mantelzorg in de bibliotheken* zijn bekende activiteiten. In 2009 willen we nog een tandje bijsteken door aandacht te besteden aan de relatie tussen professionals en mantelzorgers en door bijkomend te focussen op mantelzorgers van dementerenden. Om tegemoet te komen aan de behoefte aan informatie, zal de provinciale dienst Ouderen de informatiebrochure *Dementie, je staat er niet alleen* voor ontwikkelen.

Sociale tolken. Het PRIC startte in 2007 met een sociale tolkendienst. In 2008 groeide de dienst heel sterk. Limburgse hulpverleners hebben de dienst ontdekt en naar waarde leren schatten.

De eerste optie blijft dat anderstaligen Nederlands leren. Relationele, psychische en sociale problemen moeten zo snel mogelijk worden opgelost om erger te voorkomen, en dan zijn de sociale tolken een hele hulp. Een nieuw initiatief is dat de tolkendienst ingeschakeld wordt in het time-outprogramma voor kortdurende hulpverlening bij intrafamiliaal geweld waarbij minstens één partner anderstalig is.

1.4. Participatie

Strategische doelstelling 4. Het provinciale welzijnsbeleid wil actoren uit de welzijnssector en lokale besturen ondersteunen bij het vormgeven van (cliënt)participatie en het evolueren naar een meer dialooggestuurde dienstverlening.

Het provinciale welzijnsbeleid wil vooral 'luisteren' op verschillende niveaus: participatie in het beleid, participatie in welzijnsorganisaties en participatie in de hulpverlening zelf.

1.4.1. Beleidsparticipatie via survey-onderzoek: "Kennis geeft Kracht"

De Studiecel van de directie Welzijn voert surveys uit die doelgroepen bevraagt naar hun behoeften, noden, mening, houding en tevredenheid. De informatie moet vooral dienen om de stem van de doelgroepen te laten doorklinken in het beleid. De resultaten van de

onderzoeken worden ter beschikking gesteld van provinciale diensten, de lokale besturen en iedereen die er belang bij kan hebben via informatiesessies, publicaties en de website www.limburg.be/studiecel.

Een recent studie is de tweede editie van de tevredenheidsmeting bij Limburgse OCMW-cliënten. De resultaten werden in december 2008 gepresenteerd. Het onderzoek kwam er op vraag van de werkgroep Dialoog tussen de Limburgse OCMW's en de Limburgse verenigingen waar armen het woord nemen. Negentien Limburgse OCMW's namen deel aan de meting. Met hun deelname aan het tevredenheidsonderzoek willen ze de kwaliteit van hun dienst- en hulpverlening bijsturen op basis van de ervaringen van hun cliënten.

Nog andere onderzoeken waarvan de resultaten in de loop van 2009 verwacht mogen worden:

- Een onderzoek naar de behoeften van ouderen in gemeenten;
- Een onderzoek naar vrijetijdsbesteding, gezondheidsbeleving en risicogedrag bij jongeren;
- Een tevredenheidsonderzoek bij gebruikers van buitenschoolse kinderopvang.

Ouderen. Sinds het project *Lokaal Behoeftesonderzoek Senioren* in 2006 van start ging, schreven 32 Limburgse gemeenten zich in om deel te nemen. Verspreid over Limburg werden 14.000 ouderen bevraagd over thema's als huisvesting, buurtbetrokkenheid, eenzaamheid, onveiligheid, mobiliteit, gezondheid, dienstverlening, cultuurparticipatie, deelname aan het verenigingsleven en mogelijke andere noden en behoeften.

De laatste onderzoeken worden in het voorjaar van 2009 afgesloten. Alle besluiten van de verschillende onderzoeken worden in een Limburgs rapport opgenomen en ter beschikking gesteld van actoren die vóór en mét ouderen werken. Het rapport kan als inspiratiebron worden gebruikt om het toekomstige ouderenbeleid uit te bouwen.

Jongeren. In 2008 voerde de Studiecel in samenwerking met het Limburgs Platform Verslaving (LPV) voor de derde keer een jongerenonderzoek uit. Na afronding van het onderzoek zullen het provinciebestuur en het LPV een beeld krijgen van veranderingen in de vrijetijdsbesteding, de gezondheidsbeleving en het risicogedrag van de Limburgse jongeren. Daardoor kunnen ook de prioriteiten in het provinciaal preventiebeleid worden aangepast.

Kinderopvang. De nood aan voldoende betaalbare, flexibele en kwaliteitsvolle kinderopvang blijft groeien. In 2008-2009 zal de PCBO samen met de Studiecel een tevredenheidsmeting uitvoeren bij de gebruikers van de erkende buitenschoolse opvanginitia-

tieven. De resultaten zullen leiden tot een onderbouwde lokale en provinciale beleidsplanning.

1.4.2. **Actief Participeren in de samenleving geeft zin aan het leven**

Het provinciale welzijnsbeleid wordt mee vormgegeven door adviesraden voor en door Limburgers. De provinciale diensten ondersteunen hun werking. Ook lokale adviesraden krijgen een forum en ondersteuning.

Ouderen. Ouderen die erin slagen om hun sociaal netwerk in stand te houden, voelen zich niet alleen zekerder en gelukkiger in het leven, ze slagen er ook in om langer zelfstandig te blijven. De lokale seniorenadviesraden en de Provinciale Raad Ouderen zijn, vanuit hun vertegenwoordigingsrol, goed geplaatste partners om de plaats van ouderen in de maatschappij te waarborgen bij de opmaak van beleidsplannen.

Om de adviesraden bij te staan in hun opdracht, wordt de vormingsmap *Seniorenraad als schakel in het (lokaal) ouderenbeleid* ontwikkeld. De vormingsmap is een praktische handleiding voor een (lokale) seniorenadviesraad. De dienst Ouderen zal ook twee workshops aanbieden rond 'vertegenwoordiging van en open communiceren met de achterban'.

Personen met een handicap. De Limburgse Gehandicaptenadviesraad (LIGA) is in 2008 met een nieuw elan aan de slag gegaan. Er werden werkgroepen opgericht rond toegankelijkheid, mobiliteit, vrije tijd en advies. In 2009 zullen de eerste resultaten zichtbaar zijn.

De directie Welzijn plant samen met de LIGA onder meer een studiedag rond mobiliteit voor personen met een handicap. Aan de gemeentelijke adviesraden voor personen met een handicap wordt opnieuw een vormingsreeks aangeboden. De dienst zal samen met het Provinciaal Steunpunt Toegankelijkheid (PST) een regionaal overleg organiseren om de adviesraden en hun begeleidende ambtenaren in de toekomst nog beter te informeren en te ondersteunen.

Gelijke kansen. De dienst Gelijke Kansen werkt samen met de Limburgse Holebi-adviesraad (LHAR) en de Limburgse Vrouwenraad (LVR) aan het provinciale gelijkekansenbeleid. In het najaar organiseerde de LVR een World Café om de gelijkenissen en verschillen tussen vrouwen van verschillende culturen te bundelen en te vertalen naar concrete initiatieven. De resultaten zullen worden gepresenteerd tijdens *Evanement* op 8 maart 2009 (zie onder).

Voor 2009 legt de LVR de focus op gendergelijkheid in het onderwijs. Begin 2008 werd in samenwerking met de dienst Ouderen en de LHAR de folder *Zorgbehoeften bij*

oudere holebi's ontworpen. Een bijbehorend informatiemoment ging in op de behoeften van oudere holebi's. Uit onderzoek is gebleken dat oudere holebi's bang zijn om zorgafhankelijk te worden, onder meer wegens mogelijke vooroordelen bij de verzorgers. De folder wil de zorgverlener een leidraad aanreiken om tegemoet te komen aan de specifieke noden en behoeften van deze specifieke doelgroep. In het voorjaar wil de LHAR een publieksactiviteit organiseren rond holebiliteratuur.

Het project *Van proberen kan je leren* voor de begeleiding van gemeentelijke adviesraden past binnen de jaardoelstelling 2008 van de Vlaams minister voor Gelijke Kansen. Met het project biedt de dienst Gelijke Kansen de gemeentebesturen begeleiding bij hun de zoektocht naar de juiste samenstelling (1/3 – 2/3 vertegenwoordiging van mannen en vrouwen) van hun adviesraden. De afsluiting van het project zal resulteren in een studiedag. In 2009 wordt de focus gelegd op het *progressieve gezinsbeleid*. Met progressief gezinsbeleid willen we inspanningen doen om alle gezinnen beter te laten functioneren: ook nieuw samengestelde gezinnen, alleenstaande ouders en holebigezinnen. Mogelijke acties hebben betrekking op een betere beeldvorming.

LIR. In 2008 heeft de Limburgse Integratieraad (LIR) haar rol als adviesorgaan op verschillende terreinen opgenomen.

Voor 2009 staan onder andere de volgende concrete thema's op de agenda:

- Gekleurde armoede, gekoppeld met een uitwisseling met De Brug, een vereniging waar armen het woord nemen;
- Betere inspraak en advies, gekoppeld aan een uitwisseling met het adviesorgaan diversiteit uit Eindhoven;
- De positie van de Roma als nieuwe doelgroep van het integratiebeleid in Limburg.

1.4.3. Participatie in welzijnsorganisaties en hulpverlening

Als je in de problemen zit, is niets zo erg als hulp krijgen die je niet als hulp ervaart. De provincie stimuleert een meer dialooggestuurde hulpverlening. Een hulpverlening die haar deskundigheid inbrengt waar het hoort, zonder voorbij te gaan aan de beleving van de mensen.

Cliëntoverleg. We investeren verder in de ondersteuning van het lokaal cliëntoverleg, een hulpverleningsmethodiek die de cliënt een centrale plaats geeft bij het uittekenen van de hulpverleningsdoelen en een plan van aanpak. We werken samen met de hogescholen aan een vormingsaanbod voor hulpverleners. Op regelmatige basis brengen we de coördinatoren van het lokaal cliëntoverleg bijeen om ervaringen uit te wisselen en de

methodiek te verbeteren. Binnenkort verschijnt een folder om de methodiek beter bekend te maken onder de cliënten. We blijven zoeken naar middelen om de OCMW's en het welzijnsveld nog beter te ondersteunen in deze opdracht.

Ervaringsdeskundigen. Met spanning kijken we uit naar de uitbouw van een Limburgs Team Ervaringsdeskundigen in de Armoede. Via het team kunnen alle actoren in Limburg (welzijn, gezondheid, cultuur, onderwijs, enzovoort) een beroep doen op een ervaringsdeskundige om de eigen werking (of delen daarvan) meer toegankelijk en efficiënt te maken voor mensen in armoede. De ervaringsdeskundigen kunnen worden ingeschakeld voor kleine opdrachten of meeromvattende projecten. We hopen dat vzw De Link erin slaagt om het team uit te bouwen binnen de lokale diensteneconomie, zodat het een permanent gegeven wordt.

Vrijwilligers. Het provinciale Steunpunt Vrijwilligerswerk ondersteunt met voordrachten en publicaties provinciale diensten en lokale besturen die werk willen maken van een vrijwilligersbeleid. Aanvullend op het draaiboek met tips voor provinciale diensten wordt nu ook een draaiboek ontwikkeld voor lokale besturen.

De Steunpunten Vrijwilligerswerk bieden al jaren vorming om een goed vrijwilligersbeleid te ontwikkelen bij organisaties. Vorig jaar lanceerden de andere steunpunten naar het voorbeeld van de Limburgse Vrijwilligersacademie het project *Train de trainers*. Lesgevers zijn opgeleid om vorming over die thematiek te geven.

Om het vormingspakket te vernieuwen, werkt het Limburgs Steunpunt samen met Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk, Socius, het Vlaams Steunpunt Slachtofferhulp en Cultuur Lokaal aan een inspiratieboek met een geactualiseerd theoretisch kader en veel praktijkvoorbeelden. Het Limburgse praktijkboek *Homo Voluntaris* vormt het vertrekpunt.

Hoewel daar twijfel over bestond, zal ook de gratis verzekering voor vrijwilligers blijven voortbestaan. Voorts wil het Steunpunt samen met de dienst Ouderen onderzoeken hoe een antwoord kan worden geboden op de vraag van de Limburgse ouderenbonden naar een positievere beeldvorming over vrijwilligerswerk.

1.5. Duurzaamheid en solidariteit

Strategische doelstelling 5. Duurzaamheid en solidariteit in al zijn vormen zowel in Limburg als in mondiaal perspectief versterken.

Het provinciale welzijnsbeleid wil Limburgers bewust maken van wat er leeft in de Limburgse samenleving en een gevoel van solidariteit en begrip tot stand brengen. Dat gebeurt door aandacht te hebben voor diverse maatschappelijke thema's, ook ver buiten onze landsgrenzen.

1.5.1. Solidariteit en duurzaamheid kort bij de deur

Sociale cohesie situeert zich in de lokale gemeenschap, waar de verschillende bevolkingsgroepen samenwonen en samenleven. Verschillen in herkomst of identiteit kunnen worden beleefd, maar de tegenstelling tussen 'wij' en 'zij' mag geen barrière vormen die contact en samenwerking in de weg staat. Solidariteit tussen Limburgers ligt aan de basis van het sensibiliseringsbeleid van het provinciebestuur. We geven een beknopte greep uit de acties van de directie Welzijn:

- Naar aanleiding van de Internationale Vrouwendag organiseren de dienst Gelijke Kansen en de Limburgse Vrouwenraad voor de tweede keer *Evanement* op 8 maart 2009 in Hasselt;
- Het Provinciale Integratiecentrum legt in zijn meerjarenplan de focus op sociale cohesie en wil ondersteuning bieden aan het lokale integratiebeleid, het samenwerken en samenleven in de wijken (samen met het opbouwwerk), de opvolging van nieuwe migratiestromen en de thematiek van bijkomende standplaatsen voor woonwageneigenaren;
- De Dienst Handicap wil het project *Blindelings* van Blindenzorg Licht en Liefde naar onze provincie halen. Ook voor de doelgroep doven en slechthorenden zal in 2009 een extra activiteit worden georganiseerd, in samenspraak met de verenigingen;
- In samenwerking met het overlegplatform geestelijke gezondheidszorg (SPIL) en de LOGO's werkt het provinciebestuur aan de beeldvorming inzake geestelijke gezondheid. De destigmatisering van problemen met geestelijke gezondheid is belangrijk. In oktober worden er tal van acties georganiseerd in de Week van de Geestelijke Gezondheid, met onder meer een aantal filmavonden rond geestelijke gezondheid en ziektebeelden. Ook diverse voorzieningen GGZ zullen initiatieven nemen;
- Aan de initiatieven rond destigmatisering heeft de provincie het project Hartenwens

gekoppeld, dat de hartenwensen van een aantal psychiatrische patiënten in vervulling wil laten gaan. Drie hartenwensen met een individueel karakter en twee hartenwensen voor een groep psychiatrische patiënten zullen vervuld en mogelijk verfilmd worden;

- Het provinciebestuur geeft financiële steun aan vzw Dynamo, een vereniging waar armen het woord nemen, voor activiteiten op 17 oktober, de internationale dag van verzet tegen extreme armoede. Op die manier wil het provinciebestuur de eigen krachten van maatschappelijk achtergestelde groepen op een positieve manier in de kijker zetten;
- Tijdens de nationale Witte Lintjescampagne organiseren de Limburgse Vrouwenraad en de provinciale dienst Gelijke Kansen sinds 2008 een sensibilisatieperiode met diverse activiteiten;
- In november 2008 en 2009 willen de provincie en het Limburgs Platform Verslaving de initiatieven van de Anonieme Alcoholisten ondersteunen tijdens de Week van het Alcoholisme;
- Op 3 december, de Internationale Dag voor Personen met een Handicap, plant de dienst Handicap een speciale activiteit. Bedoeling blijft om het ruime publiek te sensibiliseren en personen met een handicap op een positieve manier in de kijker te plaatsen;
- De campagne *Word vrijwilliger in de zorg, je krijgt er veel voor terug* wordt herhaald;
- Zoals elk jaar zal de Week van de Smaak plaatsvinden. Tijdens die week kunnen de deelnemers kennismaken met een bepaalde eetcultuur en de nadruk wordt gelegd op gezonde voeding.
- Het gezondheidscharter, dat in 2008 is opgericht, heeft als doel om de algemene gezondheidstoestand en de levenskwaliteit van de werknemers van het provinciehuis te optimaliseren. Dat wordt vertaald in concrete, gecoördineerde acties.

1.5.2. **Mondiale solidariteit en duurzaamheid**

Het Limburgse provinciebestuur blijft zijn verantwoordelijkheid opnemen om een aantal fundamentele democratische waarden mee te verdedigen op het vlak van ontwikkelingssamenwerking: verdraagzaamheid, openheid, solidariteit en rechtvaardigheid.

We zitten nu in het tweede jaar van het groeipad naar 0,7 % van de provinciale begroting die wordt besteed aan de herverdeling van de rijkdom via de werking van de dienst Ontwikkelingssamenwerking. De gradueel stijgende budgetten voor ontwikkelingssamenwerking gaan partieel naar projecten in het Zuiden, extra geld voor noodhulp en projecten in het Noorden.

We blijven ervan overtuigd dat de ondersteuning van een goede Zuidwerking door Limburgse initiatiefnemers onlosmakelijk verbonden is met een goede Noordwerking. De Noordwerking voor de provincie situeert zich op:

- Ondersteuning van vernieuwende educatieve initiatieven van lokale besturen en organisaties. Het Limburgs Platform Ontwikkelingssamenwerking (LPOS), het provinciaal adviesorgaan binnen ontwikkelingssamenwerking zal hierin een actieve rol kunnen spelen;
- De organisatie van complementaire educatieve initiatieven. Het zomerprogramma van het Wereldplein is laagdrempelig. In 2009 zal worden gewerkt aan *Ten Onderwijs!*, de interactieve tentoonstelling met bijhorende workshops. Daarnaast blijft de organisatie van het Wereldfilmforum in samenwerking met Open Doek en Zebracinema voortbestaan en wordt vanaf nu geprobeerd om bij de films extra informatie mee te geven voor gebruik in de klas. Het project *Kleur Bekennen* promoot, stimuleert en ondersteunt een kwaliteitsvolle mondiale vorming in het onderwijs;
- De organisatie van een Wereldfeest;
- Ondersteuning voor de Limburgse gemeenten in hun mogelijkheden om fair trade ook echt mogelijk te maken in de gemeente.

Langzaam maar zeker evolueert het budget en de werking rond ontwikkelingssamenwerking mee met de huidige realiteit. Alle factoren zijn aanwezig om het budget op een consequente en kwaliteitsvolle manier te besteden aan projecten in het Zuiden en aan een degelijk ondersteunend en stimulerend beleid in Limburg zelf om het draagvlak rond ontwikkelingssamenwerking te verbreden. In 2009 zal worden onderzocht hoe het provinciebestuur zelf fairtrade-vriendelijker kan worden gemaakt en op welke manier we van Limburg een fairtrade-provincie kunnen maken.